

HET WATERGERECHT VAN VALENCIA

DOOR

S. J. FOCKEMA ANDREAE

MEDEDELINGEN DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE
AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN, AFD. LETTERKUNDE

NIEUWE REEKS, DEEL 23, No. 14

1960

N.V. NOORD-HOLLANDSCHE UITGEVERS MAATSCHAPPIJ
AMSTERDAM

UITGESPROKEN IN DE VERGADERING
VAN 14 NOVEMBER 1960

Het watergerecht, dat elke donderdagochtend in het noorderportaal der kathedraal van Valencia zitting houdt, is een toeristische bezienswaardigheid. Het is ook door rechtshistorici opmerkelijk geacht als een uit de belanghebbende groep zelve voortgekomen instelling, een symptoom van autochtone autonomie. Niemand minder dan E. M. Meyers heeft een zijner laatste publikaties hieraan gewijd ¹⁾. Hij en anderen hechtten betekenis aan dit geval, niet slechts als curiositeit, maar juist vooral om de symptomatische waarde die men eraan zou kunnen hechten.

Zeker is het, dat we hier een der oudste en meest bekende instellingen van het Spaanse waterrecht voor ons hebben, door de Spanjaarden zelve als zodanig erkend. Hierom verdient het geval dus de aandacht. Maar ook hier dient het verschijnsel der bestuursorganisatie binnen het kader der sociaal-economische en der geografische factoren te worden geplaatst, om van de externe staatkundige geschiedenis, welker betekenis nimmer werd onderschat, te zwiigen.

De kustvlakten der Spaanse Levante, waarvan die van Valencia er een is, zijn van recente vorming. Er zijn hier smalle duinketens op- of liever aan-geworpen; de „haffen” erbinnen zijn — van resten gelijk de Albufera afgezien — door klei- en veen-vormingen gevuld. Het verrast ons niet, te vernemen, dat van de Iberische vondsten dezer provincie er géén in de kustvlakte zijn aangetroffen ²⁾ ook uit veel later tijden kan dit gebied geen oudheidkundige of architectonische resten aanwijzen. Puig is een notoire uitzondering; maar daar vindt men pleistocene opduiking, van de soort die in het Nederlandse holoceen ook altijd de oudste nederzettingen tot zich hebben getrokken.

We wagen ons niet aan de datering van deze landaangroei. Als het heet, dat het klassieke Saguntum aan de open zee heeft gelegen, is wellicht enige twijfel gepast. Bij Sagunto zoals te Játiva is de strategische ligging op een rotsspoor plaatsbepalend geweest, van waar de aanlegplaats der schepen ook op enige afstand beheerst kon worden. Valencia, een colonia uit de latere Keizertijd, heeft geen akropolis opgezocht, doch een vlakke, waterrijke landpunt aan de rivier: typisch een ligging voor vreedstijd.

¹⁾ In de Nieuwe Rotterdamsche Courant van 15 aug. 1953.

²⁾ F. Almarche Vázquez, *La antigua civilización en el Reino de Valencia* (1918); cf. G. Menendez Pidal, *Atlas Hist. Esp.* pl. II. Een andersluidend getuigenis, ons slechts bekend uit een aanhaling bij Emilio Lluch Arnal, *Compendio de Historia del Antiguo Reino de Valencia* (1953) p. 75-79, menen we vooralsnog vragenderwijs te mogen beschouwen.

Dat de oudere nederzettingen op de hogere gronden de om- en aanliggende holocene vlakten hebben beheerst, is bij voorbaat aannemelijk. Het stadsgebied van Valencia sterkte zich op deze wijze over een straal van meerdere kilometers rondom de stad uit (de middeleeuwse grenstekens wijzen het nog aan¹⁾), totdat de door de volksvrijheid geïnspireerde reorganisatie de zelfstandigheid der landelijke dorpjes tot een programmpunt maakte²⁾.

Nog een geografische opmerking. Bertrand — een dergenen die de toeschrijving der waterbeheersingswerken aan de Moslims zo verontwaardigd afwijzen³⁾ — gebruikt als argument, dat Spanje in het algemeen en Betica (Andalusia) in het bijzonder reeds als de graanschuur van Rome gold en dat *dus* de waterwerken minstens zo oud moeten zijn. Het argument deugt niet; de bevoeide gronden rondom Valencia en elders worden immers „huertas”, tuinen, genoemd en zijn steeds vooral bestemd voor tuinbouwprodukten; de graanbouw heeft zo'n intensieve bewatering niet nodig en kan op de wat hogere voetheuvels der hoogvlakte zeer wel gedijen. Zo kan men het ook in andere delen van Spanje zien: de roodbruine hogere grond, water-loos behoudens putten, draagt een rijke graan-oogst, terwijl het rivierdal intensieve tuinbouw kent, mogelijk gemaakt door irrigatie resp. opvoerwerkjes. Meer individuele oplossingen van deze aard zijn in verscheidene delen van Spanje aan te treffen. Het bijzondere van Valencia en van soortgelijke gevallen (want Valencia is wel het bekendste, maar lang niet het enige geval) ligt uiteraard in de collectiviteit, de organisatie.

Hoe staat het nu met directe getuigenissen aangaande het verleden? ⁴⁾

Er is een romantische geschiedschrijving, die, op het voetspoor van hetgeen men aangaande „Atlantis” meent te mogen verhalen⁵⁾, een directe invloed daarvan op Spanje en dus mede de over-oudheid der Spaanse bevoeiingswerken aanneemt⁶⁾. Laat ons volstaan met de opmerking, dat, wàt hiervan zij, de vlakte van Valencia in geografische vorming te jong schijnt om een schakel in de keten

¹⁾ D. Elias Tormo, Levante (España-Guias Regionalis Calpe, Num. III) 1923, p. 139, 173. Aldaar in de geografische inleiding d. J. Dantin Coreceda, p. LXXIV, LXXXVIII-XCVII over de irrigaties.

²⁾ Tormo, op. cit. p. 79.

³⁾ L. Bertrand en Ch. Petrie, The History of Spain, 3e ed. (1952), p. 34, 73, 138 sq.

⁴⁾ Van hier af verwijzen wij in het algemeen naar: Don Francisco Xavier Borrull y Vilanova, Tratado de la distribucion de las aguas del Rio Turia, y del Tribunal de los Acequeros de la Huerta de Valencia (1831).

⁵⁾ O. H. Muck, Atlantis gefunden (Stuttgart 1953).

⁶⁾ H. W. Flemming, Wüsten, Deiche und Turbinen (1957), S. 71-72, 416-417.

van zúlke oeroude ontwikkelingen en verbanden te kunnen zijn. De Romeinen, die het zich in Spanje behagelijk maakten, legden ook hier hun waterleidingen aan (te Segovia ziet men er nog een), doch, gelijk men weet, speciaal voor de watervoorziening der steden ¹⁾).

En de Germaanse veroveraars, de Vandalen en West-Goten? ²⁾ Doet hun onmiskenbaar grote invloed op het oude Spaanse recht en de Spaanse instellingen ³⁾ zich ook hier gelden? De *Fuero Juzgo*, het wetboek van koning Eudes (694) kent waterdiefstal als delict, en evenzo het beschadigen van waterleidings-kanalen ten behoeve van visvijvers en watermolens. ⁴⁾ De gezondste interpretatie dezer bepalingen is toch wel: dat het land ook toen waterschaarste kende (een stelling die geen bewijs behoeft), dat het water mèt de grond in de sfeer van het privaatrecht viel, dat het watergebruik individueel en individualistisch was (inachtgenomen het grootgrondbezit dier oude tijden) èn dat, tenslotte, de toevoerkanalen (nog) voornamelijk of uitsluitend voor niet-agrarische doeleinden dienden: de visvoorziening, in een tijd van strenge vastenvoorschriften een essentiële behoefte vullend, en de motorische kracht van het water, hier en elders van het begin der middeleeuwen af geëxploiteerd ter voorziening in een behoefte die door de verdwijning van de overvloed aan onvrije arbeid uit de Romeinse tijd was gewekt. ⁵⁾

Dat, van de andere kant benaderd, de bevoeiingswerken in hoofdzaak anterieur zijn aan de Christelijke hèrverovering, staat volkomen vast; het woordgebruik wijst het Arabische verleden der bevoeiingen aan ⁶⁾ en we weten, dat de mohammedanen, die ook in hunne steden door watertoevoer en vuilwaterafvoer een hoog peil van waterbeschaving hadden bereikt, de Christelijke Noord-Spanjaarden

¹⁾ F. Cerrillo Quilez, Régimen Jurídico-administrativo de las Aguas públicas y privadas, I p. 157-158, stelt dat reeds ten tijde van Hannibal de bevoeiingswerken bestonden en dat deze een rol in de twist tussen Segorbe en Saguntum zouden hebben gespeeld; prof. J. H. Thiel zegt ons, dat de klassieke geschiedschrijvers deze voorstelling niet bevestigen.

²⁾ Cf. F. Lot, *La Fin du Monde Antique et le début du Moyen Age* (1951), p. 322-31, 493 sq.

³⁾ E. de Hinojosa, *Das germanische Element im spanischen Rechte*, Zeitschr. Sav. Stift. Germ. Abt. XXXI (1910); E. Wohlhaupter, *Altspanische gotische Rechte* (1936), p. 148-49, 162-163.

⁴⁾ Uitg. Zeumer, *Leges Visigothorum*, MG Leg. sect. I t. 1, p. 33-456; vgl. Fr. W. v. Rauchhaupt, *Gesch. der sp. Gesetzesquellen* (1923), S. 47. De *Fuero v. Catalayna*, van 1131, handelt in art. 22 en 66 over molen- en bevoeiingskanalen.

⁵⁾ Vgl. ons opstel: *L'Eau et les Hommes de la Flandre Maritime*, in: *Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis* 1960, bl. 182, noot 5.

⁶⁾ E. Lévy-Provençal, *l'Espagne musulmane au Xme siècle*, *Institutions et Vie sociale* (1932), p. 165-167; César E. Dubler, *Ueber das Wirtschaftsleben auf der iberischen Halbinsel vom XI. zum XIII. Jahrh.* (1943), S. 150 n. 6.

primitief en vies vonden; ¹⁾ de Mohammedaanse geschiedschrijvers vermelden in hunne bloemrijke verhalen ²⁾ de bouw van zulke werken, waardoor de streek van Valencia ten tijde der herovering het vruchtbaarste en weelderigste land ter wereld kon heten. ³⁾ En Koning Jaime I, El Conquistador, heeft immers zelf bepaald, dat voor de bediening der bevoeiingskanalen en het gebruik ervan de gewoonten uit de tijd der Sarracenen in stand zouden blijven, ⁴⁾ wat, zo ver als dit getuigenis gaat, elk twijfel uitsluit.

Maar *hoe* ver gaat het getuigenis? Betreft het de materiële regels of ook de organisatievorm? Deze laatste allicht niet; want het, zo merkwaardig constant gebleven, Mohammedaanse waterrecht, van de oude wetgeleerden af overgeleverd ⁵⁾, kent geen autonome organisaties, slechts collectiviteiten van zeer beperkte betekenis, privaatrechtelijke opbouw, en een onbeperkte bevoegdheid tot tussenkomst van de vorst en zijn rechters, handelend naar centraal-gerichte rechtsregels. Een zelf-gestelde wet is hieronder geheel onmogelijk, evenzeer als een eigen vrije keuze van organisatiebestuurders door de rechtsgenoten. Een ongewijzigd voortbestaan van oudere instellingen onder der Moren is even onwaarschijnlijk ⁶⁾ als het ontstaan ervan in het Moorse tijdvak, welke laatste voorstelling men bij Spaanse auteurs vindt. ⁷⁾ Een

¹⁾ Dubler op. cit. S. 45; vgl. S. 30 n. 4, 52-53, 65, 71, 73, 82.

²⁾ S. F. Mahmud, *The Story of Islam* (1959), p. 65, 70; Don Andrés Piles Ibáris, *Valencia Arabe I* (1901) p. 114, 123-126; Mossén Morcardo, *Breu Compendi de la Historia del Regne de Valencia* (1953), p. 44, 45.

³⁾ *The Chronicle of James I, King of Aragon*, transl. John Forster, I-II (1883), p. 222. V.g.l. R. I. Burns in: *Speculum* 1960, p. 337-356.

⁴⁾ D. Cirilo Franquet y Bertran, *Ensayo sobre el origen, espíritu y progresos de la Legislacion de las Aguas . . . I-II* (1864), Vol. II (*Legislacion Antigua*) p. 44 sq.; op dit bewonderenswaardige werk van Bertran, de ontwerper van de nog geldende Spaanse waterwet, moeten we bepaaldelijk de aandacht vestigen. Zie ook: Jean Brunhès, *l'Irrigation dans le péninsule ibérique et dans l'Afrique du Nord* (thèse Paris 1902) *Notes et pièces justificatives A* (p. 441). J. Sölch, *Die Landschaft von Valencia*, *Geogr. Zeitschrift* XXXII (1926) S. 337-59, daarvan S. 341-43.

⁵⁾ Dante A. Caponera, *Water Laws in Moslem Countries*, FAO (Roma) 1954. Volgens Mohammed is water voor allen gemeen, niet verhandelbaar (17); irrigatiewerken zijn veelal in gemeen eigendom, niet in handen van rechtspersonen (19-22); rivierwater mag voor irrigatie gebruikt worden zo het de gemeenschap niet schaadt (21); aller toestemming is nodig (23); vervreemding van irrigatiewater is beperkt of uitgesloten (28). C's weergave van het geval Valencia op p. 39-40, waar eerst het water als sequel van de eigendom van het land wordt beschouwd en voorts collectief eigendom heet, lijkt ons niet verhelderend.

⁶⁾ Voor Valencia, waar immers alles na 1238 nieuw is, behoeft men zich niet af te vragen of hier een continuïteit is van *oude* markgenootschappen waarover: Juan Beneyto Pérez, *Notas sobre el origen de los usos comunales*, *Anuario de Historia del Derecho Espanol* IX (1932), p. 33-102, daarvan p. 62-69.

⁷⁾ Vicente Giner Boira, *El Tribunal de las Aguas de la Vega de Valencia* (1953), p. 8, 13. Het meertalige boekje van Boira is zeer verbreid.

hunner geliefde argumenten is de spectaculaire gewoonte van het zitting-houden van het watergerecht in het portaal der kathedrale kerk, opvolgster van de hoofdmoskee en, zo meent men, ook als plaats van juist *deze* wereldlijke samenkomsten de functie der moskee overnemende. Het argument, hoe aardig ook, kan niet veel betekenen voor wie zich herinnert, in welk een sterke mate de kerken voor zittingen en bijeenkomsten plachten te worden gebruikt, ook in steden, die nooit mohammedanen of moskeeën hadden gezien.

De Reconquista van 1238 betekent voor onze kennis van Valencia de overgang uit een schemerduister naar het licht van felle schijnwerpers. Dadelijk al ontmoet men dat onvergelijkelijke en innig menselijke dokument, de autobiografie van Koning Jaime I, el Conquistador. ¹⁾ Een profusie van oorkonden ²⁾ en andere gegevens leert ons, hoe de Moslims met medeneming slechts hunner roerende goederen de stad moesten verlaten, welker 1615 huizen aan de veroveraars werden toegewezen; ³⁾ hoe ook het onder de stad ressorterende land volledig aan de nieuwe heren werd uitgegeven, ⁴⁾ zó volledig, dat men de landmaat ⁵⁾ moest verkleinen om rond te komen. Op de dorpen bleven groepjes Moslims zitten ⁶⁾ als afhankelijke grondgebruikers (tot hun bekering of verdrijving in de aanvang der 17e eeuw), maar de leidende bevolking bestond geheel uit immigranten. Een bepaald accent kreeg deze groep door de stuwkracht der Tempeliers, welke orde het oude Alcazar of kasteel van Valencia ⁷⁾ ontving, met de „uithof” Moncada ten noordoosten der stad en andere annexen. Koning Jaime, die, als jongen nog, aan het begin zijner regering, toen zijn Standen hem onder druk wilden zetten, door toedoen der Tempeliers uit zijn benarde toestand te Huesca bevrijd werd, is steeds in sterke mate op die orde blijven steunen: ook de verovering van Valencia, waarbij hij weder door andere groten meermalen de steek dreigde te worden gelaten, was in niet geringe mate aan de Tempeliers te danken.

Het beeld der bevoelingsinrichtingen, zoals het destijds (naar wij zullen zien) reeds ongeveer bestaan moet hebben, is het volgende. ⁸⁾

¹⁾ Wij hebben de Engelse vertaling dezer kroniek op bl. 6 aangehaald.

²⁾ 2 Registros Donaciones de Valencia y su término por el Rey Conquistador, geciteerd door Burrull (bl 4 nt. 4).

³⁾ 1018 aan Cataloniërs, 597 aan Aragonezen; één „huis” kan en zal meerdere woningen hebben omvat.

⁴⁾ Chronicle (alsv.) p. 398 sq.

⁵⁾ De Valentiaanse Yugada van 6 calizadas houdt c. 3 ha.

⁶⁾ G. Escolano, Hist. de la Insigne y coronata Ciudad y Reyno de Valencia II (1611) p. 285 sq., geeft de Moorse nederzettingen aan.

⁷⁾ Het latere Dominikanerklooster.

⁸⁾ Borrull, op. cit. cap. I; Brunhès, Sölch, doch vooral Tormo/Coreceda als op bl. 4.

De rivier de Turia, die Valencia omspoelt, heeft een afwisselend regime, gelijk de meeste Spaanse rivieren; soms zeer overvloedig, dan weer water-arm (want zij heeft geen Sierra, geen sneeuwbergen tot voeding). In de natte tijd kon de Turia verkeer dragen; de burgers van Valencia kregen het recht van houtvloten gegarandeerd ¹⁾ en we zouden menen, dat dan ook zeeschepen tot de stad konden opkomen, niet steeds aan de Grao op het strand moesten blijven. Maar in de droge tijden overspanden de bruggen, die Valencia ten tijde der verovering reeds had, een vrijwel droge bedding, waar een soort zigeunerkermis kon worden gehouden.

Wateronttrekking aan de rivier geschiedde niet voor de drinkwatervoorziening. Valencia is door zijn ligging aan de heuvelvoet ruim voorzien van goed grondwater, aangegraven door 20.000, putten (naar het heet).

De middelen, waardoor de waterontlening aan de rivier plaats had en heeft, getuigen voor de oudheid van het stelsel. Men heeft in het bed van de rivier lichte en lage keerdammetjes gelegd, remmingswerken eigenlijk, „weren”, die een zeker peil houden en waar het water over strijkt, de aftappingen vinden vlak boven de weren plaats. Het zijn er thans acht; ²⁾ de Ruzafa is de laagste, de Moncada de hoogste. Van de lagere (behalve Moncada) is door koning Jaime het vrije gebruik aan de belanghebbenden, de Valentinianen, gegeven en gewaarborgd, volgens de gewoonten die ten tijde der Moslims gegolden hadden; ³⁾ terecht is hier gehandeld naar de opvatting, dat deze vèrgaande beschikking over het rivierwater een sanktie van de soeverein vereiste, maar tegelijk een waarborg. De zeven lagere bevoeiingen irrigeren voornamelijk het grote gebied der (oude) stadsvrijheid en de bestuurders hiervan hebben deel in het gemeenschappelijke watergerecht. Het bovenste kanaal, de Moncada brengt het water veel verder weg, naar Moncada en Puig. Dit kanaal behoorde niet tot de gemeenschap der Valentiaanse bevoeiingen; de Koning hield het aanvankelijk aan zich, wat een uitgifte aan de Tempeliers betekende; in 1268 werd door de Koning ook het vrije gebruik der Moncada aan de belanghebbenden gewaarborgd, ⁴⁾ doch de apartheid bleef.

De wateraftapping wordt vanouds gemeten in „filas”: elke fila is een vierkante palm ⁵⁾, een profielmaat dus. Later wordt daarbij

¹⁾ In de straks aan te halen Fuero 35.

²⁾ Escolano op. cit. I col. 853-54 noemt er voor de 17e eeuw slechts drie (plus de Moncada); het stelsel is kennelijk uitgebreid.

³⁾ Fuero 35 van Valencia, Borrull p. 79; vgl. p. 7 en 34-35.

⁴⁾ Bij Sölch, t.a.p., en anderen.

⁵⁾ De Valentiaanse palm = c. 22½ cm; 1 fila is dus ongeveer 1/20 m² Het grootste profiel, 48 filas, had de Moncada. De fila wordt onderverdeeld in 12 × 12 plumas.

ook nog een watersnelheid aangenomen ¹⁾ en nadert men dus tot de huidige meting van m³/sec.: een verfijning die voor de middeleeuwen niet aannemelijk is.

Het is, menen wij, een redelijke veronderstelling, dat de laagste „weer”, van de stad stroomopwaarts, de oudste is; want men zal aanvankelijk niet hoger zijn gegaan dan nodig was. Deze laagste bevoeiingsinrichting nu, de Ruzafa, heeft een eigenaardig voorkomen; want niet slechts dreef deze watergang verscheidene watermolens (dit deden alle watergangen ²⁾), maar bovendien vloei­de dit water der Ruzafa door de stad, door de riolen, om na het volbrengen dezer beide taken een complex Huertas, tuinen, onder de stad te bevoeien, te bevochtigen en te bevruchten. Een inrichting zoals ook onze voorvaderen hadden bedacht; men denke enerzijds aan de beide Arnhemmer molenbeken, die na de molens te hebben gedreven het stadsvuil naar de Rijn stuwden, en men herinnere zich anderzijds die Twentse steedjes, waar de stadsriolen (die immers ook de afloop der mestvaalten opvingen) zorgvuldig naar de stadsmaten of de gören (tuinen) werden geleid.

Eén economisch stelsel was het, waarvoor deze waterleidingen dienden, geen uitsluitend-agrarisch belang, maar de totaliteit. We konden dit o.a. ook in Frans-Vlaanderen vaststellen, ³⁾ waar de afwateringskanalen aanvankelijk vooral ook voor de molens dienden en later voor het diephouden der zeehavens. Dat het te Valencia tijdens de Reconquista reeds zo was, leert Koning Jaime's eigen verhaal, waar het zegt, dat men bij de verovering van Moncada bevoeid domeingebied met eigen watermolens, een grote rijkdom aan zijdefabrikaten aantrof. De zijdeteelt en zijdefabrikage, tijdens de middeleeuwen hier ingevoerd, ⁴⁾ was het hoofdbestaan van Valencia, gelijk ook van Murcia en andere steden; de fraaie zijdebeurs, de Lonja de la Seda, is een gedenkteken ervan. De moerbeiteelt moest door zorgvuldige bevoeiingen mogelijk worden gemaakt en tegelijk moesten de waterleidingen de zijdemolens drijven. Eén gewas gold als nog belangrijker dan de moerbei; de hennep, volstrekt onontbeerlijk voor Valencia's zeevaart, had in geval van waterschaarste en waterdistributie de voorrang.

Dat dit gehele bedrijf, van de moerbeiteelt via de industriële verwerking tot en met de afzet, op kapitalistische ondernemingsvormen berustte en tot invloedssfeer der stedelijke machthebbers

¹⁾ 4 of 6 voet per seconde: Boix. p. 105.

²⁾ Volgens Escolano waren er c. 1600 ruim 40 molens; in de 19e eeuw veel meer (volgens Boix: 121, plus een paar fabrieken). Borrull p. 25-26 leert, dat de molens met maalwater titulo oneroso waren uitgegeven en verhandeld.

³⁾ Ons opstel in het Tijdsch. v. Rechts­geschiedenis 1960, bl. 181.

⁴⁾ ENSI IX 608, enz.

behoorde, is zonder meer duidelijk. In Spanje zoals in Zuid-Frankrijk en Italie kent men de sterke concentratie ook der agrarisch-voor-aanstaanden in de stad, de beheersing van het platteland door de stad, de afwezigheid van een plattelands-gemeenteleven. ¹⁾

Op verschillende plaatsen is de waterhuishouding aan onderscheiden economische doeleinden dienstbaar gemaakt. In het naburige Játiva b.v. is het, reeds in de Moslimse tijd, de papierfabrikage, die helder water vereist en de constante waterkracht der molens, ook voor de textielindustrie zo dienstig.

De molens vormden dan ook een essentieel element in de bestaansmogelijkheid der steden; vernieling der molens en waterwerken behoorde tot de vaste belegeringstaktiek der verschroeiende aarde, ²⁾ niet minder dan de verwoesting der gewassen rondom de stad, door koning Jaime ook op Valencia met succes toegepast.

Onder de grote variëteit van produkten die in de Huertas gekweekt werden en die we uit gegevens omtrent de tiendeheffing kennen, ³⁾ behoren ook de citrusvruchten. Exportprodukten, evenals de zijde; de „zuidvruchten” leverden een winstgevende cultuur, toen de handelaars een zeer lonende afzet naar noordelijker streken hadden gevonden: in zuinige gezinnen voor „de” sinaasappel die na de kermis nog lange tijd op de schoorsteenmantel prijkte, ⁴⁾ of ook voor veel rijkelijker gebruik. Ook hiermee is het stadsgebied van Valencia ver verwijderd van de „subsistence economy”, die men zich bij een autonome landelijke gemeenschap voorstelt. De ongeveer 10.000 hektaren die hier het oude bevoeide gebied vormen, worden volledig beheerst van de stad Valencia uit, waar de geestelijke, adellijke, en patricische grondeigenaars met de ondernemers, handelaren en industriëlen, wonen; ten plattelande vindt men slechts pachters en arbeiders, deels Moslims, deels Christenen; geen substraat ener vrije agrarische gemeenschap.

Terwijl elders, b.v. in Murcia en Alicante, het stadsbestuur optreedt als het ook ten aanzien der waterwerken in en bij de stadsvrijheid bevoegde orgaan, ⁵⁾ is dit in het oude Reino de Valencia veeleer uitzondering; de wetgeving nopens het waterbeheer gaat uit van de Koning rechtstreeks ⁶⁾ en maakt deel uit van de Fuegos, de privileges der provincie; tegenover deze koning wordt

1) Over Zuid-Frankrijk hebben wij iets aangehaald in ons: Waterschapsorganisatie in Nederland en in den Vreemde, Akademiemeded. 1951; op Italië hopen wij terug te komen.

2) Chronicle, p. 308, 437.

3) Uitspr. 1268, geciteerd bij Brunhès, op. cit. p. 65 n. 2.

4) Dit werd ons van het Vlaamse platteland verhaald.

5) Tormo, Guia Levante, p. 276-77, 335, 361.

6) De Fuegos gedrukt 1482 en later; Vicente Boix, Apuntes Históricos sobre los Fuegos del antiguo Reino de Valencia (1855).

de vertegenwoordiging der belanghebbenden veelal gevormd door de Cortes, de Staten, zelve, gelijk immers onder Koning Jaime I, de erkenning van de Standeninvloed, in georganiseerde vorm, het hoogste peil van het toenmalige Europa bereikt had; ¹⁾ dit is juist in dit opzicht niet vreemd, waar immers de te Valencia zetelende hoofdfiguren der Staten ook de grootste belanghebbenden bij de bevoelingen en de handels- en nijverheidsondernemingen van Valencia waren. De lokale vertegenwoordiger van 's vorsten gezag in dezen is dan de hoofd-baljuw van het Reino ²⁾ of, waar het om direkte wetstoepassing gaat, de procureur-generaal bij het koninklijke gerecht. ³⁾ Indien het gemeentebestuur der stad, de Ayuntamiento, in dezen optreedt, is het als adressant, als verzoeker: ⁴⁾ niet onbegrijpelijk, waar de gemeenschap der stadsburgers wel een groot deel der belanghebbenden omvat, doch niet alle, en juist niet de vooraanstaande groep van de geestelijkheid en de adel.

Het moet wel een bepaalde faktor in de vorming der kolonisten-samenleving Valencia zijn geweest, die hier zo bevorderend heeft gewerkt op de wording van zelfbestuurs-instellingen en met name van aparte gerechtshoven. In dezelfde 13e eeuw immers kwam hier de oudste handelsrechtbank, het consulaat, tot stand; ⁵⁾ dan de door de stad zelve gestichte universiteit met haar opmerkelijke mate van zelfbestuur, ⁶⁾ om slechts in het algemeen te herinneren aan de in heel Spanje verbreide vrede- en ordebewarings-verbonden, de Hermandades en Confradias.

Evenmin echter als het vredesverbond, de universiteit of het handelsgerecht kon het watergerecht zijn plaats in de samenleving eigenmachtig zelf bepalen. Te zeer zijn dergelijke instellingen van de hen omringende factoren afhankelijk. De watergemeenschapjes moesten zich van hun afhankelijkheid pijnlijk bewust worden in een tijd van uiterste droogte. 1321 moet zo'n droog jaar geweest zijn; de akten van die tijd doen nog iets van de paniekstemming voelen. Er werd dan wel een algemene beperking verordend, maar deze had door de benedenstroomse geïnteresseerden niet uit eigen machtsvolheid gedecreteerd kunnen worden.

De grote Franse geograaf Brunhès heeft door zijn gezaghebbende studie ⁷⁾ als het kenmerk van het Valentiaanse waterrecht verkon-

¹⁾ H. Mitteis, *der Staat des hohen Mittelalters* 6 (1959), S. 416-17.

²⁾ Boix, p. 104; Borrull, p. 80.

³⁾ Borrull, p. 82.

⁴⁾ Alsvoren.

⁵⁾ R. S. Smith, *The Spanish guild merchant, A History of the Consulado 1250-1700* (1940).

⁶⁾ F. Oris Figuerola, *Memorias históricas de la universidad de Valencia (1730)*; Steph. d'Irsay, *Hist. des Universités françaises et étrangères, I-II (1933-35)*, s.v.

⁷⁾ Op bl. 6 aangehaald; cf. Etienne Carpentier, *Les règlements et les*

digd: de eigendom van het water onverbrekelijk aan de grondeigendom verbonden, in tegenstelling tot gevallen als Murcia, Lorca en andere, waar een geconcessioneerde compagnie een stuwdam heeft doen bouwen en het water aan de gebruikers verhandelt. Deze laatste gevallen, betrekkelijk recent van oorsprong, zijn duidelijk; ten onrechte evenwel beschouwt men ze als kenmerkend voor het waterrecht *dier* streken, daar immers ook dáár de vanouds bestaande gebruiksmogelijkheid, het „gemene gebruik” hier aangeduid als „het oude water”, buiten het bereik der stuwconcessies is gebleven.¹⁾ Ten opzichte van Valencia kunnen wij de conclusies van Brunhès, die (onbewust waarschijnlijk) sterk door de Franse doctrine aangaande het privaatrechtelijke substraat der waterschappen²⁾ was beïnvloed, niet tot de onze maken. Vooreerst worden bij deze voorstelling de niet-agrarische belanghebbenden — de molenaars met name — uitgeschakeld. Dan zou de stelling, dat de verhoudingen in Valencia van de aanvang af en ook nu geheel naar civielrechtelijke verhoudingen ingericht zouden zijn, nader bewijs behoeven. De verklaring: dat het hier instellingen te gemenen nutte geldt, door de overheid (vorst, staten, plaatselijk gezag) in het leven geroepen resp. erkend en aan de bijzondere zorg van vertegenwoordigers der direkt-belanghebbenden toevertrouwd, — deze verklaring doet aan de beschikbare gegevens volledig recht wedervaren en is in zichzelf volledig, zonder dat men hulp behoeft te zoeken bij veronderstellingen aangaande een gemeenschapsvorming door overeenkomst der eigenaren, waarvan uit de bronnen niets blijkt.

We mogen niet langer nalaten, het interne recht der watergemeenschapjes nader te bezien. Helaas gaat de volledige documentatie hieromtrent niet zó ver terug als wij zouden wensen; de vroegst bekende reglementen zijn uit de 15e eeuw.³⁾ Grond voor twijfel aangaande de continuïteit hebben we echter niet, waar deze zich later zo krachtig heeft doen gelden.

Elk dezer waterschapjes dan kent een jaarvergadering, te houden op de reglementair vastgelegde dag en plaats. Hier komen alle geïnteresseerden; het is de rekendag en ook vindt dan plaats de gedeeltelijke vernieuwing van het bestuur (de Junta), waaromtrent precies is vastgesteld: zóveel leden uit de geestelijkheid, zóveel uit de adel, zóveel uit het stadspatriciaat, zóveel uit de tuinders

tribunaux des Eaux dans les provinces du sud-est de l'Espagne (Murce et Valence), Thèse Paris), 1912.

¹⁾ Tormo, *Guia Levante*, p. 228–29, 234, 276–77, 297 e.a.m.

²⁾ Besproken in onze Studiën Ned. Waterschapsgeschiedenis V (Zeeuws-Vlaanderen), 1950.

³⁾ Gedrukt bij Bertrán en besproken door Borrull.

(labradores). Ten aanzien van de molenaars nemen de reglementen verschillende standpunten in: in enkele gevallen hebben de molenaars vaste bestuursplaatsen, in andere zijn ze volstrekt uitgesloten; het verschil zal wel met de onderscheiden wordingsgeschiedenis samenhangen.

De vaste funktionarissen zijn in alle gevallen ongeveer dezelfde: een Sindico als voorzitter/uitvoerder, plaatsvervangers/schouwers naast hem, een secretaris en een advocaat. Technische hulp veronderstellen de reglementen niet; het handhaven van de vaste toestand vereist geen speciale technische kennis en omtrent wijzigingen zou de jaarvergadering geval voor geval moeten beslissen. Dit sluit niet uit, dat de aanleg gespecialiseerde kundigheid heeft vereist. Een tastbaar blijk hiervan vormen de oude bogen der waterleiding van Manises ¹⁾ onder Valencia, en ook, wat verder weg, de aanleg der nieuwe stad Castellón de la Plana (1251) compleet met waterleiding en al. ²⁾

De Sindico moet in elk geval een labrador zijn: een boer of tuinder dus, uit de categorie der uitvoerders, niet uit die der gequalificeerde machthebbers. Voor zijn plaatsvervangers/assistenten, de schouwers, geldt hetzelfde. Men bedenke, de taak dezer funktionarissen is het handhaven der vaste regels, het toepassen ervan op bijzondere gevallen, het tegengaan van afwijkingen of overtredingen.

En dit zelfde moet met nadruk worden gezegd van het beroemde watergerecht, het zevental: de Sindicos-labradores der 7 aparte waterschapjes, die donderdagsochtends in het kathedraal-portaal samenkomen, misschien wel van de 13e eeuw af; ook dit gerecht heeft strikt tot taak de handhaving van het gestelde recht, de beoordeling van toepassingen, inbreuken en overtredingen, straffen civielrechtelijk, summier en mondeling — géén rechtsvinding voor meer ingewikkelde gevallen, nog minder de vaststelling van nieuw recht of de wijziging van bestaande verhoudingen. Dus geenszins noodzakelijkerwijs een getuigenis van autonomie (eigen-rechtsbepaling), nog minder van autochtone, op eigen bodem zelfgevormde, autonomie. De vorst, die bij de kolonisatie en herinrichting van Valencia zo veel vindingrijkheid aan de dag legde, kan zeer wel het zijne hebben bijgedragen tot de vestiging van dit kunstig bedachte sociaal-economische evenwicht, waarbij de beslissende invloed wel aan de vooraanstaande klasse was verzekerd, doch de dagelijkse handhaving van het bestaande, te midden der gebruikers/onderhoudplichtigen, aan de vooraanstaanden juist

¹⁾ Tormo, *Guia Levante*, p. 180.

²⁾ *Alsvoren*, p. 39.

uit hùn midden, uit de labradores, was verzekerd. Dit zou dan door koning Jaime niet schriftelijk zijn vastgelegd: maar hij had het niet op schrift kunnen decreteren, waar immers de fictie moest gelden dat de inrichtingen uit de tijd der Saracenen werden gehandhaafd, terwijl toch het maatschappelijke substraat der van de 13e eeuw af geldende inrichting onder de Saracenen niet kan hebben bestaan.

Een enkel woord nog omtrent de beide geletterde assistenten der besturen: de segretarios en de abogados. De aldus bij voorbaat verzekerde schriftelijkheid en juridische vakkundigheid vormen wel een opmerkelijke tegenstelling tot de „volkse” indruk die de summere en mondelinge procesgang zou maken; deze schijn is dus ietwat bedrieglijk. Jammer dat de segretarios geen volledige administraties van de vroegste tijd af hebben nagelaten. De vaste abogados doen ons herinneren, dat men in deze landen, waar de betekenis van het watergenot akuit gevoeld moet worden, daarover graag procedeert; van Madeira lazen we, dat de aldaar talrijke advocaten voornamelijk in de watergeschillen hun bestaan vonden, ¹⁾ want anders dan in Nederland pleegt men elders, ook in Spanje, ²⁾ de behandeling der ordeningen betreffende het watergebruik veelal in de vorm van bepleitbare kwesties te doen plaats hebben.

De waterrechten en watergerechten van Valencia (in het meer-voud, want buiten de hier voornamelijk besproken instellingen der hoofdstad had men in de provincie soortgelijke betreffende de afleidingen van de Jucar, ³⁾ van de omgeving van Játiva ⁴⁾ en andere) werden als een bestanddeel van de Fuegos, van de welomschreven voorrechten des lands, beschouwd. ⁵⁾ Nu zijn de Fuegos van Valencia door de Kroon vernietigd bij de onderwerping van stad en land tijdens de Spaanse successie-oorlog, in het jaar 1707; ⁶⁾ maar de waterrechten bleven intact. Gold hierbij de overweging, dat deze rechten, als onder bezwarende titel verkregen, niet voor eenzijdige opzegging vatbaar waren? — want dit onderscheid werd hier en elders strikt in acht genomen —. Of had men veeleer de gedachte, dat de wettelijke ordening van dit gemeenschapsbelang te algemenen nutte geschied was en dus geen uitzonderingsrecht, geen voorrecht of privilege mocht heten?

Deze laatste opvatting zou een eeuw later, voor de eerste of

¹⁾ Elspeth Huxley, A Madeira Holiday, Geographical Magazine 1951, p. 270.

²⁾ Quilez, als sub 7) aangehaald, I p. 52v, 141, 165.

³⁾ Tormo, Guia Levante, p. 194-95 (aanleg 1273); Escolano II c. 854-55 (1375, 1401, optreden ingenieros y niveladores).

⁴⁾ Tormo, Guia Levante, p. 205.

⁵⁾ v. Rauchhaupt, a.a.O., S. 157-159; Boix, op. cit. p. 102-107.

⁶⁾ v. Rauchhaupt, a.a.O. S. 215; Boix, op. cit. cap. XLI.

tweede maal, zegevieren. Want ook hier kwam men onder de invloed van de reorganisatie-drang der Revolutie, die als een eerste voorwaarde der herordening naar de beginselen van natuur en rede de vernietiging der bestaande privilege-scheppende ordeningen eiste. Men weet, dat de met de verwerkelijking van dit streven verbonden spanningen en uitbarstingen in Spanje van bijzonder heftige aard waren.

In Frankrijk had men reeds het voorbeeld gegeven, de waterschappen af te schaffen als zijnde groeps-bevoordelingen, ondragelijk voor andere elementen der gemeenschap. Staat, provincie en gemeente moesten zorgen voor de noodzakelijke waterstaatswerken; geen aparte instellingen, rechten, besturen of belastingen meer. Men was door ondervinding tot beter inzicht gekomen en Napoleon zelf had als Eerste Consul het herstel der waterschappen in Frans-Vlaanderen verzekerd; ¹⁾ maar dit plaatselijke voorval zal buitenaf niet zo bekend zijn geweest, als de onbevangen beginsel-toepassing duidelijk was.

Zo bleek het althans in Spanje, waar de revolutie eerst in de Cortes van Cadiz aan het woord kwam. Men weet, dat deze Cortes waren samengekomen onder de werking van de opstand van de Dos de Mayo (2 mei 1810) tegen 's Keizers vazal, koning Joseph. Deze Cortes van Cadiz waren sterk bezielde door de wens, de waarden der Revolutie tot gelding te brengen en zij legden hun streven neer in hun grondwet, de Constitutie van 1812,²⁾ die bij de restauratie door koning Ferdinand in mei 1814 juist te Valencia herroepen zou worden.

In de Cortes van Cadiz nu was het, dat het lid Herreros voorstelde³⁾ alle bijzondere rechten ten aanzien van de voor de gemene dienst van allen bestemde wateren af te schaffen: alle molen- en stuwrechten dus, alle stuwdammen en irrigatiekanalen als winstgevend objecten of althans als monopolies geëxploiteerd door concessiehouders, gelijk er over het algemeen in Spanje maar al te veel waren. De — ongetwijfeld velen ernstig treffende — vernietiging van dit alles met één slag moest een eerste voorwaarde zijn voor een herordening, die de zich ontwikkelende algemene belangen werkelijk naar evenredigheid zou dienen en die men de gemeentebesturen zou willen toevertrouwen. Herreros moest zijn optreden wél gegrond achten.

Maar toen was het, dat Borrull uit Valencia zich verhief om het voor de Valentiaanse inrichtingen op te nemen, die, naar hij

¹⁾ Zie het vermeldde in ons opstel: *l'Eau et les Hommes de la Flandre maritime*, in Tijdschrift voor Rechtsgeschiedenis 1960.

²⁾ J. A. Hawgood, *Modern Constitutions since 1787* (1939), p. 50 sq.

³⁾ Uitvoerig in: Borrull, op. cit., Cap. III.

aantoonde, geen eenzijdige voor-rechten ten nadele van anderen of van een algemeenheid betekenden, doch openbare instellingen te algemenen nutte vormden met behoorlijke inschakeling der belanghebbenden, beter dan het hier door de zo juist verbrokkelde en gekortwiekte gemeentebesturen zou kunnen geschieden. ¹⁾ Herreros zelf was de eerste om te zeggen, dat het niet zijn bedoeling was, zulke inrichtingen onder de af te schaffen monopolies te begrijpen. Het slot was: dat het waterrecht van Valencia bij een apart wetje veilig werd gesteld ²⁾ en dat Borrull zijn rede liet drukken met bijlagen, die een volledige geschiedenis der materie inhielden ³⁾ En dit alles, terwijl Valencia zelf bezet was door generaal Junod, die Blake in de nabijheid, bij de Albufera, verslagen had.

Over het algemeen oordeelt de geschiedenis niet zo vriendelijk over de Cortes van Cadiz en het peil hunner werkzaamheid ⁴⁾. Het werk echter op *dit* gebied, van Herreros en Borrull beiden, moet geprezen worden. Niet dikwijls is in enig parlement zo kundig over het waterrecht gesproken.

Het besluit van Cadiz heeft een vèrstrekkend effect gehad; ook thans, nu het waterrecht inmiddels door de wet van 1866/1879 is gecodificeerd en gereorganiseerd, ⁵⁾ vindt men het waterrecht en het watergerecht van Valencia nog steeds door een aparte bepaling ⁶⁾ gehandhaafd.

Effektief kan dit niet veel betekenen. Er is nu, sinds het jaar 1853, een algemeen water-bestuur over de gehele rivier de Turia met àl haar afleidingen; en zulks terecht, want de onderlinge samenhang van al hetgeen over de gehele lengte van de stroom geschiedt is onmiskenbaar; de afleidingen onderaan, bij Valencia, zijn zelfs zeer gevoelig ten aanzien van de onttrekkingen bovenstreams, gelijk men in 1321 reeds zo pijnlijk ervoer. Er is alle aanleiding voor een „integrated rivier basin development” ⁷⁾, ook hier; het eigen recht der onderdelen kan daartegenover nog slechts beperkte betekenis hebben. Voeg hierbij, dat er in en omtrent 1926 over de Spaanse rivieren ook moderne autonome besturen (confederaciones) zijn tot stand gebracht bepaaldelijk voor de moderne krachtbenutting, de electriciteitsopwekking.

Is hiermee nu de betekenis van de donderdagse sessies in de open

¹⁾ Vgl. boven, bl. 4.

²⁾ Decreet van 1819; Borrull, op. cit. p. 196.

³⁾ Don Fr. Xav. Borrull y Vilanova, Discurso sobre la distribucion de las aguas del Turia y deber conservarze el Tribunal de los Acequeros de Valencia (s.a.).

⁴⁾ Bertrand and Petrie, op. cit. p. 309; Hawgood, loc. cit.

⁵⁾ Quilez en Beltrán, l.c.; Fr. P. Montoyo, Legislación de Aguas, (1949?).

⁶⁾ Ley de Aguas art. 247; decr. 5 apr. 1932; Montoyo op. cit. p. 560-61.

⁷⁾ Rapport onder deze titel gepubliceerd door UN, 1958.

lucht, midden in het gewoel der thans gegroeide stad — die in zo veel mindere mate van de bevoeiing der Huertas afhankelijk is en voor welker machtig opgebloeide industrie de minimale motorische kracht der kanaaltjes weinig kan betekenen — tot die ener folkloristische curiositeit, een toeristische bezienswaardigheid teruggebracht? Dit geloven we niet; want de in de moderne maatschappij te zeer teruggedrongen betekenis der ordeningen aangaande het water kan enige manifestatie wel verdragen en een zo lang volgehouden traditie zou niet zonder ernstig verlies verstoord kunnen worden.

Maar men dient aan deze traditie, aan dat symbool dan toch de juiste betekenis toe te kennen. Géén symptoom van agrarisch collectivisme¹⁾ en geen uitoefening van een eenzijdig-beperkt groepsbelang mag men hierin zien; want van de aanvang, althans van de Reconquista af heeft hier steeds de synthese van alle belangen gegolden. Een synthese ook, door de overheid, door de vorst tot stand gebracht, geregeld, beschermd en gehandhaafd; wèl (mede) gewoonterecht²⁾, maar geen autochtone autonomie, geen overblijfsel uit zeer oude tijd uit eigen kracht en beginsel voortbestaand. Bewaar mij voor mijn vrienden, mocht het Valentiaanse waterrecht als 't ware zeggen; want hadden die vrienden met hun hetzij geleerde, hetzij intuïtief-populaire beschouwingen gelijk en succes gehad, deze instellingen hadden geen bestand kunnen hebben, hadden niet gehandhaafd kunnen worden, in 1238 evenmin als in 1707, in 1812 evenmin als in 1868 of in 1932, toen op de nationalisatie van de grond werd aangestuurd.

Ook hier: de boer die voortploegt, de tuinder die voortbouwt; de molenraderen bleven draaien, de schepen bleven varen, wat er gebeurde; en misschien de hardnekkige continuïteit der organisatie juist ook door dié wijsheid der vaderen, die zulk een stabiel evenwicht in de belangenvertegenwoordiging en de bestuursinrichting wist te vinden.

De incunabeldruk der Fuegos, de foliant van Escolano, de meesterlijke verhandeling van Borrull en het aardige boekje van Boira, zo vele andere zeer te waarderen werken — we hopen tegenover hen niet geheel onwaardig geweest te zijn indien wij een enigszins andere voorstelling gaven in het raam van hetgeen ook door bronnen en literatuur betreffende andere landen aan de dag was gekomen.³⁾

¹⁾ Joaquín Costa, *Colectivismo Agrario en España*, Partes I–II, *Doctrinas y Hechos* (1898), cap. XV, *Comunidades de Aguas* (p. 532–54). C. onderscheidt naar Frans voorbeeld de gemeenschap der belanghebbenden van het bestuur erover, het „syndicaat”.

²⁾ A. F. Schnitzer, *Vergleichende Rechtslehre* (1945), S. 149.

³⁾ Wij zijn aan velen dank verschuldigd: aan Mr. Kruseman, die ons het werkje van Boira toezond, aan Mr. S. Baron van Heemstra, die meer

Resumen

El autor trata de poner en relación el derecho y la organización de las entidades de riego españolas con los estudios sobre entidades análogas en otros países del mundo. Como ejemplo para España cree poder elegir las Huertas de Valencia con su famoso Tribunal de Aguas.

Hay certeza absoluta de que los canales de irrigación, o por lo menos algunos de ellos, existieron durante la dominación de los moros sobre Valencia; también es probable que estos canales hayan sido ejecutados por los moros mismos. No existen pruebas suficientes para suponer un origen anterior de estas obras.

Con la conquista de Valencia por los cristianos bajo Jaime I se adoptó el reglamento sobre el uso de los canales de irrigación entonces existente. Este no pudo haber sido el caso con el derecho ni con los organismos de riego pues así como estos vienen existiendo desde el siglo XIII no concuerdan con el para nosotros tan conocido derecho de aguas musulmán. Hay que ver aquí más bien la mano del Rey Jaime I y de sus colaboradores inmediatos pues estas entidades encajan en el marco de otros organismos de su tiempo y constituyen, si se las compara con entidades análogas y contemporáneas del norte de Francia y de los Países Bajos, un tipo avanzado para la época.

Tampoco es justo ver en estas instituciones una manifestación de colectivismo agrario. Los canales sirvieron desde un comienzo a un complejo de intereses relacionados con la industria y el comercio de la ciudad y de la región; las irrigadas huertas producían la materia prima para un producto industrial, cual es la seda, que luego se elaboraba en molinos movidos por el agua de los canales; además producían frutas cítricas, principal producto de la exportación; el cáñamo, indispensable para las embarcaciones. El más antiguo de los canales se destinaba especialmente al transporte del agua residual de la ciudad; esta función junto a la de generar energía constituía quizás la tarea principal del canal; la de irrigación era en este caso secundaria.

Con la conquista de Valencia por los cristianos se expulsó a todos los habitantes de la ciudad y su lugar fué ocupado por inmigrantes del credo de vencedores. Una parte de los moros siguieron no obstante viviendo en los campos vecinos en calidad de trabajadores dependientes. Los organismos de aguas son dirigidos por las figuras

deed dan zijn ambtelijke plicht zou hebben geëist, aan hem die ons met de samenvatting in de Spaanse taal hielp en aan verscheidenen die ons enig materiaal verschafften; inzonderheid de Koninklijke Bibliotheek is ons van veel nut geweest. Wij hopen, dat het resultaat van dat alles enigszins adequaat mag heten.

más importantes de la clase social más elevada de la ciudad y del campo. Las actividades ejecutivas en cambio, están encomendadas a los labradores. Este sistema tampoco es desconocido en los organismos de aguas del medievo y del „ancien régime”; se los encuentra, entre otros lugares, en los Países Bajos y en Inglaterra; pero en Valencia esta sistema está tam expresamente formulado y tan consecuentemente mantenido que debe pensarse en una intención muy conciente y si esta intención no fué explícitamente destacada durante la conquista o poco después, debe buscarse también acá una intención detrás.

Del derecho escrito puede deducirse claramente que esta institución ha exigido y obtuvo, desde un comienzo ya, la sanción del soberano a fin de determinar su lugar entre otras entidades públicas y para reglamentar este tipo de uso del agua del río teniendo en cuenta los demás intereses afectados. Pruebas de esto se encuentran ya en los siglos XIII y XIV.

Los organismos de aguas de Valencia, después de haber sobrevivido todos los cambios internos y externos-la expulsión de los moros en el siglo XVII y la abolición de los Fueros de Valencia en el XVIII, por ejemplo-fueron amenazados, alrededor del 1800, por la Revolución Francesa que de acuerdo con su principio general quería la abolición de todas la disposiciones particulares referentes al uso de elementos de bien público y la eliminación de la instituciones de carácter especial.

Ante una proposición en este sentido hecha Herreros en las Cortes de Cádiz, pudo Borrull demostrar con éxito que el derecho y las instancias de agua especiales de Valencia tenían una función de utilidad pública, función que no podría ser traspasada a las instituciones municipales, como lo pretendía el derecho revolucionario. Los derechos e instituciones tratados se mantuvieron durante y después de la revolución, así como bajo la restauración y durante los acontecimientos políticos del pasado reciente. Esto no hubiera sido posible de estar basados los tribunales y organismos de aguas, siguiendo el ejemplo francés y según veían con frecuencia las cosas los autores de los siglos XIX y XX, en asociaciones de propietarios de tierras.

Por último debe constatararse con satisfacción el cuidado con que, en la renovación del derecho de aguas español (por Beltrán y otros) fueron integrados en el nuevo derecho, tanto en el sentido formal como en el material, los valiosos elementos del pasado; como las necesidades del presente pueden ser satisfechas con lo antiguo con capacidad de vida y el hecho de que autores contemporáneos como Boira y otros prestan tanta atención par este legado viviente del medioevo.

